

FORORD

*K*ort efter Henriette Gubis Død skrev Morten Esken en Artikel om hende i „Højskolebladet“ (2. Nov. 1894), og den samme Artikel blev omtrent ordret optaget i „Sprogforeningens Almanak“ for 1896. Begge Steder slutter han med at sige, at „det er Tanken at udgive et lille Mindeskrift“ om hende; men dette Løfte er, saavidt vides, ikke blevet indfriet. Ogsaa nærværende Forfatter der havde fulgt hendes Gerning med stor Interesse, skrev en Artikel om hende i „Kvindernes Blad“, der den Gang fulgte som Tillægsblad til „Nationaltidende“. Det bedste, der er skrevet om Henriette Gubi, er Georgia la Cour Pedersens fortrinlige Artikel i „Sønderjydske Aarbøger“ for 1924 (Pag. 91—136). Med Benyttelse af det rige Brevstof, hun har fremdraget i denne sin Artikel, har jeg omarbejdet og udvidet min Artikel til en lille Bog, som jeg nu udgiver som et lille Mindeskrift om hende i Syvtiaaret for hendes Fødsel. Det er ingenlunde min Mening, at mit Arbejde skulde være bedre end Georgia la Cour Pedersens. Tværtimod! Men naar jeg alligevel udgiver denne min Bog, er

Grunden den, at jeg har gjort den Erfaring, at en Artikel i et Tidsskrift kun læses af dette Tidsskrifts Holdere og i det hele taget snart bliver glemt og gemt, medens derimod en lille Bog har Betingelserne for at naa videre ud. Og Henriette Gubis Navn fortjener at blive langt mere kendt, end det er, navnlig paa denne Side Kongeaaen. Maatte da denne lille Bog bidrage til at opfriske og bevare Mindet om hende hos hendes nærmeste Landsmænd, og tillige bidrage til at udbrede Kendskabet til hendes opofrende Gerning hos hendes Landsmænd herovre, da er Hensigten med den naaet.

København, i August 1926.

HANS KAU.

Efterhaanden som den preussiske Regering havde faaet udryddet al Undervisning i dansk Sprog og Historie af de offentlige Skoler i Nordslesvig, maatte de danske Sønderyder selv tage den Gerning op over for deres Børn, som Skolen lod ligge. At slippe uden om den offentlige Skole var i Tidernes Løb bleven en Umulighed. Alle danske Privatskoler var efterhaanden bleven lukket under et eller andet intetsigende Paaskud. At sende skolepligtige Børn til Kongeriget for at gaa i Skole, som mange, der havde Raad dertil, tidligere havde gjort, kunde heller ikke mere tillades. At lade Børnene privat undervise i Hjemmene af Lærere eller Lærerinder var for det første noget, som de færreste havde Raad til; men dernæst blev det næsten en Umulighed paa Grund af det skrappe Tilsyn, som Autoriteterne vilde føre med en saadan Undervisning i Hjemmet. En tysksindet Lærer eller Lærerinde holdt naturligvis ingen dansksindede Forældre af at betro deres Børns Undervisning til, om hun ogsaa var i Stand til at bibringe dem lidt Kundskab i det danske Sprog, og

en dansksindet Lærer eller Lærerinde vilde vanskelig af de vedkommende Autoriteter være bleven anset som „sittlich befähigt“, selv om han eller hun havde nok saa gode Betingelser for at kunne meddele Undervisning. Børnene, der var underviste af en saadan Lærer eller Lærerinde, vilde næppe ved en Eksamen have kunnet staa Maal for den tyske Skoleinspektørs Fordringer, i Særdeleshed med Hensyn til Kundskaber i Tysk, og Resultatet vilde være blevet, at Forældrene havde faaet Paabud om at anskaffe en mere „fähig“ Person til Lærer eller Lærerinde for deres Børn eller vel snarere om at lade dem besøge Undervisningen i Folkeskolen.

Der var altsaa ikke andet at gøre end at lade Børnene besøge den tyske Skole, og Undervisningen i dansk Sprog og Historie, og hvad der ellers kan bidrage til at forplante den danske Nationalitet til Børnene, maatte Hjemmene da selv tage sig af. Og de gjorde det. Rundt omkring i de danske Hjem i Sønderjylland saa man da det Syn, at Forældrene, naar Dagens Sysse, ofte trang og besværlig nok for det daglige Brøds Skyld, var endt og Lysene tændt, sætte sig til at undervise deres Børn i det Sprog, de havde arvet fra Fædrene, og værne om den medfødte Kærlighed hos dem til deres gamle Fædreland, som Skolen med Magt vilde rive ud af deres Hjerter. Og de smaa gik til denne Undervisning som til en Leg, skønt den daglige Skolegang med tilhørende Hjemmearbejde som oftest var trættende nok. Det var Hjemmets og Hjertets Sprog, der taltes; det var hjemlige Minder, som droges frem. Det var

noget ganske andet at høre om Holger Danske end om Frederik Barbarossa. Øjet lystre, og Arbejdet gik med Liv og Lyst; thi „dat dänische steckt in de Kinder“, som Angelboerne sagde i gamle Dage.

Det var særlig den danske Kvinde i Nordslesvig, som tog denne Gerning op efter Digterens Opfordring:

„Du skal værne om Sproget i Børnenes Mund,
 Det er Moderens Maal, det er Dit;
 Som Guldharpernes Klang, som de Fugle i Lund
 Skal det svinge sig mægtigt og frit.

Du skal vogte de Sagn og den dejlige Sang,
 Vi i Arv efter Fædrene fik;
 Du skal lukke Dit Hjerte for Trældom og Tvang,
 Og Din Dør for de fremmedes Skik.“

Naturligvis var det ikke nogen let Sag; thi et er selv at kunne læse og skrive Dansk, et andet at kunne undervise andre deri. Men „Kærligheden formaar alt“. For at befordre og støtte denne Hjemmeundervisning sørgede Folk, der havde Interesse for Sagen for, at der blev udsendt saakaldte Vandrelærere. De opholdt sig 1—3 Uger i hvert enkelt Hjem, underviste Børnene udenfor den lovbeftalede Skoletid og vejlede Forældrene i Hjemmeundervisning ved at give dem praktiske Vink, Anvisning paa Hjælpemidler o. s. v. Undervisningen omfattede dansk Sprog, Danmarkshistorie og Geografi. Desuden søgte de at opmuntre alle For-

ældre, de kom i Berøring med, til at tage fat paa Hjemmeundervisning. Skønt de ikke kunde besøge ret mange Hjem i Løbet af et Aar, viste det sig dog, at deres Virksomhed havde stor Betydning; thi Eksemplet smitter. Havde man faaet fat i et enkelt Hjem paa en bestemt Egn, forplantede Bevægelsen sig hurtigt videre derfra ligesom Bølgeslaget, naar man kaster en Sten i Vandet.

Denne Vandrelærervirksomhed blev knæsat af den saakaldte „Skoleforening for Nordslesvig“, som blev oprettet i Aaret 1892, og i hvis § 1, der handler om Foreningens Formaal, det blandt andet hedder: „Hovedsagen er dog efter vort Syn, at Hjemmene selv tage fat paa at lære Børnene at læse og skrive Modersmaalet og meddele dem af dets rige Skatte. Derfor ville vi især opmuntre og hjælpe i den Retning, blandt andet ved at udsende Vandrelærere, som kunne hjælpe Forældrene til at faa det rette Greb derpaa, give Anvisning paa Bøger og andet dertil nødvendigt Skolemateriale“.

Desværre maatte denne Vandrelærervirksomhed, der var saa lovende begyndt, og som nu ved Skoleforeningens Hjælp syntes at maatte kunne drives med forøget Styrke, efter kort Tids Forløb indstilles paa Grund af Forbud fra Myndighederne, og Hjemmene stod nu igen uden denne Støtte i deres Undervisning.

Men den, der tog sig ivrigst af Vandrelærervirksomheden var en Kvinde, som vi gerne vilde have Lov til her at sætte et Minde baade for den Sags Skyld og

fordi hun i det hele taget var en af „de fromme, stærke Kvinder“, som Digteren siger er „Danmarks Maal“, og hvoraf det danske Nordslesvig heldigvis har mange.

Henriette Gubi blev født i Jersdal, Bevtoft Sogn, d. 29de August 1856. Slægten Gubi er, som Navnet tyder paa, ikke af dansk Oprindelse, men er i sin Tid indvandret fra Syden. Baade Henriettes Fader, Malermester Peder Madsen Gubi, og hendes Moder Marie Hørluck var imidlertid født i Bevtoft. Faderen var kun 49 Aar gammel, da han i en Sygdom mistede sit Syn, en stor Ulykke for en Maler; men han kom dog atter saaledes til Syn og Kræfter, at han, om han end ikke kunde fortsætte sit Haandværk, dog kunde tage sig af sin Jordlods Dyrkning. Alligevel blev det under trykkende Kaar og mange Sorger, at Peder Gubi og hans Hustru, der begge vare dygtige og brave Folk med stor Virkelyst, kom til at arbejde. De fik en talrig Familie at forsørge og opdrage, i alt 14 Børn. Men de maatte friste den tunge Sorg at følge de 8 af disse til deres tidlige Grav. En lille Dreng, Hans Henrik, druknede i en Mergelgrav, medens Moderen saft inden Kirkesæde med den lille Datter, som vi her beskæftiger os med, og hun blev derfor opkaldt efter Broderen og fik i Daaben Navnet Hansine Henriette. I dette Hjem, paa saa forskellig Maade prøvet af Livets Alvor, voksede Henriette og hendes Søskende op. De bragte ikke nogen stor Arv af timelig Gods med ud derfra, men en stor Arv af gode Minder og Sæder.

Henriette Gubi elskede alle Dage sit Hjem, og navn-

lig elskede hun sin Moder, og man tør vistnok sige, at Lysten til hendes Fremtidsgerning er bleven vakt hos hende i Hjemmet, og at den første Vejledning til dens Udøvelse bleven givet hende der. Hun kunde nemlig fortælle om, hvorledes hendes Moder, naar hun sad ved sin Rok, samlede Børnene om sig og fortalte for dem, hvad hun havde læst og hørt i sin Pigetid, ligesom hun sang danske Sange for dem. Ofte fortalte hun lange Stykker af Ingemanns Romaner for dem og fremsagde Digte, som hun kunde udenad. Og da de preussiske Autoriteter efterhaanden udelukkede al dansk Undervisning af de nordslesvigske Skoler, øvede hun ogsaa sine Børn i dansk Læsning og Skrivning.

Henriette Gubi var i sine første Barndomsaar kvik og en legemlig sund og frisk lille Pige, indtil hun i sit 8de Aar fik et Knæk, som hun aldrig forvandt. Hendes lille Søster Marie var død d. 8de Maj 1864, og nogle Dage efter savnedes Henriette i sit Hjem. Hun fandtes da i Raavejr og Kulde ude paa Kirkegaarden, liggende paa Søsterens friske Grav. En Forkølelse, hun derved paadrog sig, satte sig i Øjnene. Det ene Øje mistede hun helt, det maatte i 15—16 Aars Alderen erstattes med et Glasøje, og det andet duede ikke stort. „Men skønt det saaledes kan siges, at hun kun saa med et halvt Øje, saa hun dog i sine Dage mere end mange, som i et langt Liv har, legemlig talt, haft to sunde Øjne, baade indad og udad.“

Efter endt Skolegang og Konfirmation lærte hun Skrædersyning og blev derpaa hjulpet i Vej med en

lille Modehandel. Men denne Beskæftigelse kunde ikke optage alle hendes ædle Kræfter. Hun skrev Vers, og „Dannevirkes“ Læsere har gennem mange Aar glædet sig over de smaa kvikke Digte af „Henriette“, som nu blev hendes Forfattermærke. Hun forsøgte sig ogsaa med Fortælinger i ubunden Stil, og „Sprogforeningens Almanak“ har indeholdt baade Vers og Prosa fra hendes Haand. Formen i hendes Digte var vel ingeniørlunde fuldendt og Poesien ikke høj, men hun anslog de Strenges, der fandt Genklang i Folkets Bryst.

Blandt dem, der blev opmærksom paa hende, var ogsaa den bekendte Patriot Hans Kryger i Bevtøft, og han fandt i hendes Produktion Spirer til en Forfattervirksomhed, som han formodede kunde blive til Gavn for den danske Sag.

Som bekendt holdt Prinsesse Thyra af Danmark ved Juletid 1878 Bryllup med Hertugen af Cumberland. Kryger mente nu, at der blandt de mange poetiske Udgødelser, som denne Begivenhed ventelig vilde give Anledning til, ogsaa burde lyde en Røst fra Nordslesvig, og han ansaa Henriette Gubi for den rette dertil. En mørk og sludfuld Eftermiddag holdt Krygers lukkede Vogn udenfor det lille Hjem i Jersdal, og Ingeborg Kryger traadte ind for paa sin Broders Vegne at anmode Henriette om inden næste Morgen at skrive et Lykønskningsdigt til det kongelige Brudepar. Baade hun og Henriettes Moder var enige om, at Henriette let vilde kunne opfylde Krygers Ønske, og da Frøken Kryger var taget bort, satte hun sig ogsaa til at prøve

sine Kræfter, men det vilde slet ikke gaa; hun fik ondt i Hovedet, og Tankerne vilde ikke føje sig. Men næste Morgen stod hun tidlig op, og nu gik det. Om Hertugen af Cumberland vidste hun jo, at han ligesom Sønderjyderne af Preusserne var bleven forurettet og krænk-
ket i sine Rettigheder. Samfølelsen og Interessen herfor hjalp hendes Pen i Gang, og snart efter maatte den gamle Marie Gubi i den tidlige Efteraarsmorgen afsted til Bevtøft med Digtet, at det straks kunde blive af-
sendt, og d. 21de December (selve Bryllupsdagen) stod følgende Digt af „Henriette“ i „Nationaltidende“:

Sønderjydske Kvinders Brudehilsen

til

Prinsesse Thyra.

Kærlige Tanker og Ønsker vi sende
Hjem til vor Søster, der smykkes som Brud,
Thyra, ja Dig som vor Søster vi kende,
Skønt vi er adskilt ved fremmede Bud.
Skønt vi er bundne, og Lænkerne trykke,
Iler dog Tanken til Danmark afsted —
Dér, hvor de Danske højt prise Din Lykke,
Sønderjydske Kvinder i Tanken er med.

Hinsides Grænsen, ja her kan Du finde
Trofaste Hjerter, der bede for Dig —
Hjerter, hvis Mod ej i Tiden vil svinde,
Som vil staa fast og paa Haabet er rig.

Han, som Du skænked Din Tro og Din Ære,
 Er jo vor Broder i Trældommens Tid,
 Bort er han vandret fra Hjemmet, det kære,
 Bort fra de mange, der ønske ham did.

Han bedst vil føle, hvad her vi maa lide,
 Naar vore Brødre skal drage afsted
 Langt bort fra Hjemmet og ej engang vide,
 Naar de det atter med Frihed gense.
 Men vi vil bede til Gud for os alle,
 At han maa lade os favne vort Hjem,
 Eder til kærligste Hjemstavn maa kalde,
 Os til vort Moderland knytte igen.

Det er vor Trøst, og derfor lad Sorgen
 Ej være med til vor Glæde i Dag;
 Thi vi vil haabe paa Frihedens Morgen,
 Da skal nok Retten haandhæve vor Sag.
 Lad da kun Lykken udbrede sin Hygge
 Over det Hjem, hvor I Elskende to
 Nu skal tilsammen i Kærlighed bygge —
 Fred vil I finde i hjemlige Bo.

Fattig er Hilsnen, de sønderjydske Kvinder
 Sende til Danrigets yndige Brud.
 Men i den fattige Kreds her Du finder
 Ønsker, der ærlig af Hjertet sprang ud.
 Vistnok modtager Du mangen en Gave,
 Kostbar og rig, som i Guld har sit Værd;
 Blomsten, som sendes fra sønderjydske Have,
 Den vil vi haabe, Du ogsaa har kær.

Henriette Gubis Digt blev bemærket og paaskønnet i København og gik formodentlig over i flere danske Blade. Men det blev ogsaa bemærket, omtalt og gengivet i tyske Blade, og da Kryger kort Tid efter kom til Berlin, blev det nævnet for ham som fornærmeligt og „illoyalt“. Men dette kan næppe være rigtigt, naar Georgia la Cour Pedersen meddeler, at Kryger mente, at Henriette Gubis Digt maaske kunde have været en lille medvirkende Aarsag til Paragraf 5's Ophævelse. Overenskomsten mellem Preussen og Østrig om Paragraf 5's Ophævelse er nemlig dateret 11. Oktober 1878, og Henriette Gubis Digt blev først offentliggjort 21. December s. A. Men selv om det var fremkommen saa betids, kan man dog ikke godt tænke sig, at de uskyldige Vers skulde have faaet saa skæbnesvangre Følger. Saa galt gaar det da heller ikke. Mere troligt lød det den Gang almindelig udbredte Rygte, at det var selve Prinsessens forestaaende Formæling med Hertugen af Cumberland, der havde givet Anledning til Katastrofen; men ogsaa dette Rygte har senere vist sig ugrundet.

Ved Krygers og andre Venners Hjælp blev der bragt Midler til Veje, der satte Henriette Gubi i Stand til først at besøge Ryslinge Folkehøjskole i Sommeren 1880 og senere Frøken Zahles Skole i København fra 1880—81. Hun fik under sin Læsning herinde Bopæl i et fint dannedt Hjem hos Borgmester Knudsens Døtre, og fra Danmarks Hovedstad saa vel som fra Ryslinge bragte hun, aandelig talt, et rigt Udbytte med hjem. Blandt sine

Velgørere foruden Kryger og de gamle Frøkner Knudsen regnede Henriette Gubi iøvrigt ogsaa altid i første Række Sønderjyden, tidligere Redaktør af „Dannevirke“ i Haderslev, og „Nationaltidende“ i København, til sidst Stiftsskriver i Roskilde, Etatsraad H. R. Hjorth-Lorenzen.

Det havde hørt med til Henriette Gubis Ungdomsdrømme, at hun vilde være Forfatter- eller Digterinde, og hun var kommen til København med det stille Haab her at finde den nødvendige Uddannelse i saa Henseende. I sin Kuffert havde hun et lille Manuskript med, som hun brændte af Længsel efter at faa udgivet, og hun bestemte sig da til i al Hemmelighed at faa det godkendt eller forkastet. Zakarias Nielsen blev den Domstol, hun henvendte sig til. Han kom hende venligt i Møde, lovede at læse hendes Manuskript igennem og sige hende sin Mening, naar hun vilde komme igen om nogle Dage. Ventetiden var spændende, og Resultatet blev en Skuffelse for hende. Hendes Dommer vilde just ikke ligefrem fraraade Udgivelsen af Manuskriptet, men skulde det udgives, maatte det efter hans Mening først omarbejdes og ændres baade i den ene og den anden Retning. Kort sagt, Henriette Gubi forstod, at hendes Arbejde egentlig var blevet vejet og fundet for let, og hun besluttede sig til ikke at gaa videre ad den Vej. Dette forhindrede naturligvis ikke, at hun stadig vedblev at skrive Digte efter sit Hjertes Trang og til Glæde for sine Venner, men Digtningen som egentlig Livskald havde hun opgivet. Og herefter

gik hendes Higen ene og alene ud paa at dygtiggøre sig til som Lærerinde at hjælpe sønderjydske Børn til en dansk Oplysning, hvad hendes mange Venner alt for længst havde udset hende til.

Og hun fortrød ikke sit Valg. Fra sin Vandrelærerindetid skrev hun en Gang i et Brev: „Jeg siger, at mere end alle Ungdomsdrømme om Forfatterskab og sligt stort noget, er det dog at have Lov som nu at tage Del i dette Virke hernede“.

Omtrent paa samme Tid, som Henriette Gubi vendte tilbage til Sønderjylland igen, døde hendes Velgører og Ven HansKryger. Hun satte ham et velment og taknemligt Minde i „Dannevirke“ for 2den September 1881, hvori det bl. a. hedder:

„Og Slesvigs Døtre! ja Taareflod
 Sig efterlader paa Kinden Spor,
 Mens Kransen til Graven vi binde.
 Vi havde jo drømt om en anden Krans,
 Naar Frihedssolen med straalende Glans
 En Gang — ja en Gang mon oprinde.

„Han skulde ej se dens Straaler! — Ak,
 Han skulde ej høre vor jublende Tak,
 Naar med Himlens Hjælp vi er hjemme.
 Men dog, mens hos Gud i den evige Bo
 Vi haabe og bede, han nu fandt Ro,
 Skal aldrig hans Minde vi glemme.

„Vi skal pøde det ind i opvoksende smaa,
 Saa for dem skal det ogsaa levende staa,
 Naar vi blive trætte med Tiden,
 Vi skal lære dem, hvad han til os har sagt:
 „Holder ud paa den lange, den kolde Vagt,
 Hold ud, om I seegner i Striden.“

„Saa lægge vi ham i den stille Grav,
 Mens Taarestømmen vi tørre af,
 Som ned over Kinderne falde,
 Farvel! hav Tak, Dig i Møde slaar
 For udholdende Kamp i de mange Aar,
 Farvel, hav Tak fra os alle!“

Efter sin Uddannelse i København tog Henriette Gubi altsaa fat paa en Gerning i sit kære Hjemland Sønderjylland. Først blev hun Lærerinde hos Dr. Kryger i Visby for dennes yngste Datter. Senere var hun i 4 Aar Lærerind i Haved, Rejsby Sogn, ligeledes ude i Vesteregnet.

Haved er en lille Landsby paa en 3—4 Gaarde, som ligger østligst i Rejsby Sogn. Allerede paa Grund af den lange Skolevej til Rejsby kunde det falde naturligt, at Byens Beboere slog sig sammen om en Lærerinde til deres Børn. Men Grunden har sikkert lige saa meget været den, at de har ønsket dem undervist i en anden Aand, end den der raadede i den preussiske Folkeskole. Beboerne i denne lille By har nemlig altid udmærket sig ved deres danske Sindelag og deres Sans for Op-

lysning. Mænd som Præsterne P. N. Petersen ved Trinitatis Kirke i København og Hans Kruse Vindnig i Haarslev paa Sjælland ere udgaaede fra hver sit Hjem her. Og i de Tider kunde det endnu uden større Vanskeligheder lade sig gøre at holde Privatskole. Det gik ikke saa stramt til den Gang som senere.

Heller ikke stilledes der endnu den Gang saa store Krav om tysk Undervisning i Skolerne, som det senere blev Tilfældet. Henriette Gubi var ikke særlig stiv i det tyske Sprog, og fik ogsaa foreløbigt Lov at tilside-sætte det en Del. Men snart traadte Præsten i Rejsby til og „tilbød“, at han om Søndagen efter Gudstjeneren, naar hun vilde komme ind til ham i Præstegaarden, vilde hjælpe hende til Rette, saa hun bedre kunde klare det med Tysken. Men han benyttede Sprogtimerne til at „hjælpe hende til Rette“ ogsaa paa andre Maader. Særligt lod han sig det være magtpaaliggende at advare hende imod at gaa med til de danske Gudstjenerer, som Frimønhedspræst Poulsen fra Bovlund afholdt hver Maaned i et Par af Nabobyerne Vodder og Lundsmark. Denne Formaning kunde han dog foreløbig godt have sparet sig. Henriette Gubi mente endnu den Gang, at Frimønhedsbevægelsen ikke var noget for hende at komme med i, og hun havde i det hele taget ikke været synderligt i Berøring med „Grundtvigianismen“ eller følt sig tiltalt af den.

Imidlertid blev den stadige, næsten tvungne, Kirkegang i Rejsby med den tyske Undervisning bagefter hende mere og mere imod, i Særdeleshed da hun mær-

kede, at Præsten ikke blot søgte at perfektionere hende i det tyske Sprøg, men ogsaa at indpode hende tysk Aand og Sindelag. Og da hun samtidigt forstod, at de af Børnenes Forældre, hun satte mest Pris paa, netop havde deres Glæde i at søge til Frimenighedsgudstjenesterne, droges hendes Hjerte og Tanker ogsaa mere og mere til den Side, selvom hun ikke maatte eller turde deltage i de danske Møder.

Medens Henriette Gubi opholdt sig i Haved, indtraf der en Begivenhed i hendes Familie, som voldte hende en svær Kamp. Det var hendes ældste Broders Militærtjeneste, der var Tale om. Skulde han udvandre til Danmark eller skulde han blive hjemme og gaa preussisk Soldat? Det var endnu den Gang ret almindeligt, at de unge danske Sønderjyder udvandrede til Danmark i 17 Aars Alderen for at undgaa preussisk Militærtjeneste. Men der var godt begyndt at rejse sig en Opposition imod denne Udvandring.

I Anledning af denne Sag skrev hun i Januar 1886 et Brev hjem til sine Forældre, et Brev, der bedre end mange Ord giver os en Skildring af denne varmhjertede, kristelige og af Kærlighed til sit Fædreland saa opfyldte Kvinde, hvorfor vi her skulle meddele Hovedindholdet deraf.

Hun raader til, efter at hun har „grædt, bedet, tænkt, og raadført sig med Gud og sit eget Hjerte“, at hendes Broder, der ligesom Faderen er Maler, skal blive hjemme og blive preussisk Soldat, for at han kan hjælpe sin Faders gamle Pensler op igen, hvad jo ikke

kunde blive Tilfældet, hvis han udvandrede til Danmark. „Kære, kære Venner“ — vedbliver hun — „hvor er det strængt. Ja, dersom han, der svinger Jernsceptret over vore Hoveder, har et Øjeblik, hvori han ligger i Støvet for Frelseren, og dersom han i et saadant Øjeblik kunde ane de Taarer og Kampe og Smerter, som hans Jernherredømme koster her i vor Krog af hans vældige Rige, ja, da vilde han sikkert sige for Alvor: Giver Kejseren, hvad Kejserens er o. s. v. og ikke kaste Folkets martrede Fædrelandskærlighed for sin store Trone, der jo dog kun staar for at falde en Gang, om ikke før, saa naar alt forgængeligt skal falde. Jeg kan ikke begribe denne evindelige Skrabensammen og Vindesyge, denne Strid og Ukærlighed mod Mennesker, der maa lide saa haardt.

„Ak, men det hjælper jo ikke med al min Filosoferen hjælper slet ikke at sige: Var jeg Konge, skulde det blive anderledes, for jeg er jo ikke Konge; nej, men jeg er Jette, og det vil sige: Jeg er Datter og Søster og sønderjydsK Kvinde, og alle tre Dele med meget stor Varme, og saa behøver jeg ikke at sige mere, saa forstaar I, hvad det har kostet mig at komme til Ro i den Tanke, at min kære Broder skal aflægge Ed til Preusserkongen.

„Det formilder rigtignok Sagen i mine Øjne, at den Sønderjyde, som aflægger Troskabseden, jo har Lov til at tro paa en Udløsning derfra, saasnart vi blot kan faa vor Ret, der sidder højere end paa St. Peders Stol i gamle Dage, da Folk tyede dertil for at vorde løste.

„Derfor skal vi ogsaa være glade for § 5. Vi fik ved den Ret for Gud til at haabe og arbejde paa at komme hjem, og hvad der er Ret for Gud, det skal nok ske.“

Da Henriette Gubi først var kommen til Hvile i den Opfattelse, at den danske Ungdom maatte blive i Landet og gaa preussisk Soldat, blev hun ligefrem en Forkæmper for den Anskuelse, og hun har maaske ikke været uden Indflydelse i den Henseende.

I en Fortælling med Titel: „En Overgangstid“, der blev trykt i „Sprogforeningens Almanak“ 1896, et Par Aar efter hendes Død, slog hun varmt til Lyd for den Sag:

I en Landsby i Nordslesvig ligger to Gaarde lige over for hinanden paa hver sin Side af Landevejen, der løber igennem Byen. I den ene Gaard bor Per Andersen. Da hans ældste Søn Hans var kommen saavidt, at han skal være Soldat, lader han ham gaa i preussisk Tjeneste. Baade Per Andersen og hans Hustru er ellers gode danske Folk. Det har derfor kostet dem en haard Kamp, inden de har kunnet beslutte sig til at sende deres Søn Syd paa. „Det var det tungeste, de endnu havde oplevet.“ Men de mente, at saadan som Forholdene nu stillede sig, var der ikke andet at gøre.

I Gaarden ligeoverfor bor Hans Jessen. Han havde i Modsætning til Per Andersen ladet sine Sønner udvandre til Danmark i 17 Aars Alderen, og hvad han den Gang havde gjort, ansaa han endnu stadig for det rigtige, selvom Sønnerne derved var deres Hjem forvist og var tabte for den danske Sag, og han kunde

slet ikke forstaa sin Genbos og ligesindedes Handlemaade og mente, at de maatte være bleven tysksindede. „Hans Jessen var ligefrem i Oprør over den Vending der var sket over for Værnepligtsspørgsmaalet.“

I det følgende skildrer Forfatterinden, hvorledes Hans Jessen efterhaanden kommer til bedre Forstaaelse af den ny Anskuelse.

Det første Stød i den Retning faar han gennem et Brev fra en gammel Ven i Sundeved, hvori denne blandt andet skriver: „Der er i den sidste Tid saa meget, som opfylder mine Tanker, jeg trænger til at meddele mig. Det er et Spørgsmaal, der gaar én ind paa Livet, dette med Drengene, især naar man, som jeg, har det baade saa og saa. Kalde *dem* tilbage, der alt er borte og ikke selv ønsker at komme, kan der ikke være Tale om; men da jeg forleden spurgte ham, der nu staar for Tur, om hvad han ønskede, fik jeg det Svar, at det skulde jeg bestemme, han vilde, som jeg syntes. Det er første Gang, jeg har spurgt. Hidtil var det som en Selvfølge, at de vandrede ud. Det laa i Luften om os, i vort hele Syn og al vor Tale om den Ting, og følgelig fulgte Handlingen efter. Vi havde jo ventet den før, den store Dag, da der skete os vor Ret, den kan og komme endnu, før vi ved det; det ligger i en større Stormagts Haand end Preusens at dreje Hjulet rundt; men vi maa ikke sidde rolige og vente derpaa. Tiden har Krav til os. Øverst ligger dette, at sige Stop til Udvandringen; vi har Brug for alle vore Kræfter. Jeg har paa Følelsen, Du deler ikke dette Syn med mig,

jeg har selv kæmpet haardt nok for at komme til Fodfæste i det. Ingen skal tvinges ind i det, som ikke kommer af egen Overbevisning, jeg forlanger kun fuld Agtelse for hvem, der kan gaa den Vej. Det bliver Forældre og Venner, der i Tanken gaar den først. Drenge ledes efter Hjemmets Paavirkning, saalænge de staar saa unge iblandt os. Saa tales der om, at vi kan se den Dag, da vore Sønner staar imod hverandre med Sværd i Haand. Men hvad er al vor Tro paa vor Folket og Traktatret i den treenige Guds Navn, naar vi alligevel mener, vi skal slaa et haandgribeligt Slag for at komme tilbage? Jeg tror, Blodet *er* ofret for denne Sag. Nu staar Kampen paa en anden Maade. Nationaliteterne prøver Kræfter og vil selv sætte Grændse en Gang bedre end Sværdet, der saa let hugger over, hvad der skulde høre sammen. Grændsen bliver da, saalangt den danske Tunge lyder og det danske Hjerte slaar. Kan være, vi har skullet vente saa længe, for at det kunde blive en god og ægte Grændse. Men det Maal kan kun vore Sønner kæmpe for, naar de staar iblandt os med preussisk Borgerret, derfor vælger jeg nu den Vej, saavidt jeg faar det Svar, at de vil, som jeg synes.

Men dermed er det ikke galt, hvad vi hidtil har gjort. Vi har derved blandet Blod og sluttet Forstbroderskab med vort eget Folk, slaaet Bro over Kongeaaen, der i en vis Forstand gør Nørre- og Sønderjylland til ét, som det var i ældgammel Tid, som vort Sindelag endnu er Vidnesbyrd om. Men nu har Tiden andre Krav, og det gælder om at faa ret Øje paa dem — —“

Dette Brev gav Hans Jessen en Del at tænke paa, men han holdt dog stadig fast ved sin gamle Mening.

Kort efter kommer den ene afhans udvandrede Søner hjem. Han er kommen i Tanker om, at han har gjort fejl i at udvandre og vil vende tilbage for at blive preussisk Soldat. „Jeg har følt for Alvor —“ siger han til sin Søster — „at kan Sagen ikke undvære os, vi kan heller ikke undvære den; det I lever for, maa jeg være med i, for det gør mig varm, jeg hører med til dette, lad det saa koste, hvad det vil.“

Medens Hans Jessen en Dag sidder ved sin Avis, træder Sønnen pludselig ind til ham:

„Goddag, Fader!“ Peder stod med Armen om den gamles Skulder.

„Hvad vil Du?“ kom det brat med en fremmed Klang i Stemmen.

„Jeg vil hjem, hjem til Dig og Eder alle, hjem og være med i det altsammen.“

„Jeg holder det ikke ud!“ Den gamle Mand syntes at vakle paa Stolen, men saa brød det igennem paa den vante Vis:

„Naa, saa det vil Du? — og det er allerede afgjort og bare kun dette endnu at faa det sagt saadan i forbi-gaaende til den gamle, men der bliver intet af; her raader jeg endnu, og jeg skal intet have af den Historie, — lad saa al Verden skraale og skrive om, at det er ret, jeg siger dog, at det er galt!“

„Ja, for Dig, Fader, men ikke for mig, jeg kan ikke andet. Husker Du, hvad Du sagde til mig, da jeg for

5 Aar siden drog ud her fra mit Hjem: Gaa med Gud, og da vil Du gaa saa langt, Dit eget Hjertes Overbevisning vil føre Dig, fremad til det gode, men vogt Dig for at gaa imod det bedste i Dig selv. — Fader, nu staar jeg her i Følge dette Dit Raad.“

„Og saa?“

„Saa lader jeg mig skrive tilbage, gaar paa Session og gaar Turen med som de andre, tror Du ikke, jeg kan taale det?“

„Taale! Hvem taler om at taale, men kan Du sælge Dig selv?“

„Nej, jeg vil netop ikke give Afkald paa noget, der er mit, jeg vil holde fast ved den Plet, der er vor egen. Her er jeg født, og min Slægt før mig, og her vil jeg blive. Skal nogen rømme Landet, bliver det ikke længere os. Kan Du ikke se det, som jeg, saa giv mig nu Lov at gøre, som jeg selv føler, det er rigtigt for mig.“

Den gamle tav stille. Havde han elsket Selvstændighedsfølelsen op i sine Børn, skulde han ikke være med til at knuse den igen, hvor han saa, det gjaldt et alvorligt Spørgsmaal.

— — —

Efter endt Militærtjeneste kom baade Hans Andersen og Peder Jessen hjem. Det viste sig, at de havde ikke taget Skade paa deres Danskhed. Tværtimod! De deltog ivrigere end nogensinde før i Kampen for den danske Sag.

— — —

„Tyskerne sloge paa den gamle Tromme og lode os

høre, at vi ikke med god Samvittighed kunde være danske, naar vi havde svoret til den tyske Fane. Vi holdt paa vor Ret til at være frie Mænd udenfor Soldatertjenestens Omraade. Mens vi stod under Fanen, gjorde vi vor Pligt som Soldater, det samme gør vi fremdeles, saavidt dens Magt rækker. Men har vi Pligter mod Staten i den Henseende, har Staten Pligter mod os igen til Forsvar for vor frie Borgerret til at være, hvad vi af Naturen er, og det vil vi beraabe os paa, hvor det skal være.“

— — —

Gamle Hans Jessen kom paa andre Tanker. Han forstod, at den nye Kurs ikke var saa farlig, som han havde tænkt sig. De unge fik ham med i den danske Bevægelse paa en langt livligere Maade end hidtil. Foredragsmøder og den Slags Ting havde han aldrig før gaaet med til; men nu kom han med og blev saa henrevet af Foredraget og Sangen, at han ved Thebordet efter Foredraget selv optraadte som Taler: „Jeg har aldrig i mine Dage holdt en Tale før og troede mindst, jeg kom saavidt, jeg skulde til det. Men jeg skal have sagt, at naar jeg i Aften er med her for første Gang og er glad ved at være med, saa er det ikke, fordi jeg bogstaveligt er veget ud af mit eget gamle Spor, nej, jeg staar endnu og ser meget sort, hvor I andre synes at have større Syn eller Klarhed. Men jeg føler, der er levende Haab, hvor I staar, og jeg har mærket, der er Kræfter i det ny. Saa kører vi ved Siden af hverandre hver i vort Spor fremad mod det samme Maal. Og saa

siger jeg Tak for Sangen her i Aften, den har slaet Bro over meget hos mig, den vil følge mig hjem, det mærker jeg. Og nu et Leve for den Foredragsforening, der fik gamle Hans Jessen op at holde Tale!”

Naturligvis er der ogsaa i Fortællingen indflettet en Kærlighedshistorie. Hans Jessens eneste Datter, Marie, der efter Moderens Død styrede Huset for ham, var hemmelig forlovet med Hans Andersen, da han rejste ind som preussisk Soldat. Da hun betror Faderen denne Hemmelighed, bliver han rasende og siger, at det giver han aldrig sit Minde til. Men alt ender i Fryd og Gamen. Der holdes endda dobbelt Bryllup. Thi Peder Jessen er senere bleven forlovet med Per Andersens Datter Johanne. Den sorte Sky, der i flere Aar havde svævet over Forholdet mellem de to Gjenbogaarde, forsvinder ganske og alt bliver igen som i gamle Dage.

Henriette Gubis Anskuelse med Hensyn til Militærspørgsmaalet sejrede efterhaanden mere og mere. Først holdt Udvandringen op i de sydligere Amter, og derefter forplantede Bevægelsen sig ogsaa til de nordlige Egne, og i Løbet af faa Aar var Udvandringen saa godt som ophørt over hele Nordslesvig, sidst ophørte den i Haderslev Vesteramt. Og det viste sig, som hun i sin Fortælling har fremstillet det, at de unge ingenlunde mistede deres danske Sindelag under den preussiske Militærtjeneste. Den forandrede Taktik, med Hensyn til den danske Ungdom i Sønderjylland har tilført Kampen for den danske Nationalitet et Fond af Kraft, som spaar godt for denne i Fremtiden. Det danske Stemme-

tal ved Valgene, der fra 1867—78 var dalet Aar for Aar, i det hele tabtes 35 Proent, kom paa Grund af Ungdommens Forbliven igen i stærk Stigning.

I Foraaret 1886 tog Henriette Gubi Afsked fra Skolen i Haved. Hendes Helbred havde aldrig været godt; men det var i den senere Tid bleven ringere, og hendes Læge mente, at det var nødvendigt for hende at gennemgaa en Badekur ved Vesterhavet. Det var med Vemod hun forlod Haved; thi hun havde været glad ved at være der og havde vundet sig mange Venner, baade blandt sine Elever og deres Forældre, saavel som i hele Befolkningen derude. Det lettede Afskeden en Del, at flere af hendes kæreste Elever netop blev konfirmerede samme Foraar og altsaa gik ud af Skolen.

I Sommeren 1886 tilbragte hun da en længere Tid ved Badestedet i Vester Hjerting, og genvandt for en Del sine Kræfter. Den tilslørede, sørgeklædte Kvinde tildrog sig Badegæsternes Opmærksomhed, og Præsten Køster og Hustru fra Mygind ved Randers, der ogsaa opholdt sig her som Badegæster, sluttede Bekendtskab og Venskab med hende og foreslog hende at tage til dem som Lærerinde for deres Børn i Mygind Præstegaard, et Forslag, hun med Glæde gik ind paa.

I Mygind tilbragte hun derefter halvandet Aar, to Vintre og én Sommer, og det blev en saare lykkelig Tid for hende, som hun aldrig kunde glemme.

Om Betydningen for hende af hendes Ophold i Mygind Præstegaard er der iøvrigt bleven sagt: „Der lærte hun ret Velsignelsen at kende af Samlivet med den dan-

ske Menighed, og i Pastor Køsters Forkyndelse fandt hun Hjælp og Opbyggelse i sit Kristenliv. — Nu var hun ikke længere bange for den grundtvigske Paavirkning, men følte sig glad og taknemlig over det ny, varme Liv, der strømmede hende i Møde fra den folkelige og kristelige vakte Kreds af Mennesker, hun kom til at leve iblandt.“

Det var imidlertid ikke hendes Hensigt at tage varigt Ophold herovre. Nej, hendes Hu stod stadig til en Fremtidsgerning i hendes kære Hjemland, og hertil fik hun samlet baade aandelige og legemlige Kræfter herovre, saa hun altid senere betragtede sit Ophold i Mygind som en styrkende, oplivende og frugtbar Ferietid forud for Gerningen, der ventede hende derhjemme igen.

Imidlertid havde Henriette Gubis ovenomtalte næstældste Broder stridt sine 3 Aar som preussisk Soldat. Han havde ligesom sin Fader valgt Malerhaandværket til Livsstilling, og da han kom tilbage fra Militærtjenesten, vilde han gerne i Gang som Maler. Det blev da ordnet paa den Maade, at Sønnen flyttede ind i det gamle Hjem i Jersdal for at fortsætte Faderens Gerning der, medens Jordlodden, som hørte til Stedet, blev delt saaledes, at medens Sønnen kun beholdt en lille Del af Jorden, der laa nærmest ved Ejendommen, saa byggede Forældrene sig et nyt Hus paa den Del af Marken, der laa længst borte fra det tidligere Hjem, hvor de flyttede hen for med en yngre Søn som Hjælper at tage kraftigere fat paa Opdyrkningen af Heden

og Marken. Samtidig blev det bestemt, at Henriette Gubi skulde tage hjem til Broderen for at styre hans Hus og sammen med ham passe hans to Køer. Hun og Broderen kaldte deres Hjem „Bakkehuset“ — formodentlig efter dets Beliggenhed — og her tilbragte Henriette nu Tiden fra 1. Maj 1888 til September 1891.

Ved Siden af sin Gerning i Huset optog hun ogsaa en Gerning blandt de af Egnens Ungdom og Børn, der frit vilde søge hendes Undervisning. Men der maatte vises stor Forsigtighed af Hensyn til Autoriteterne. Under saa uskyldige Navne som Haandarbejde for Pigerne's Vedkommende og Husflid for Drengenes Vedkommende søgte hun at paavirke dem i aandelig Retning under Sang, Samtale, Fortælling og Oplæsning o. s. v. Hendes Elever og deres Forældre var glade for hendes Undervisning, og hun følte sig ogsaa selv glad og taknemmelig for den Gerning, hun fik Lov at øve i sit gamle Hjem, selvom der ofte blev lagt hende store Hindringer i Vejen.

I Vinteren 1891 — var det vist — fik Henriette Gubi Opfordring til at optage en Vandrelærerinde-Virksomhed i Sønderjylland. Det var H. P. Hanssen-Nørremølle, som paa Sprogforeningens Vegne henvendte sig til hende om Sagen. Foreningen vilde lønne hende, saa de Forældre, der ønskede hendes Hjælp, kunde faa hende i Huset en 2 á 3 Uger, for at hun der kunde hjælpe dem til at faa en dansk Hjemmeundervisning i Gang, som de ikke syntes, de paa egen Haand havde Evne og Mod til at øve. Henriette Gubi gik med Glæde

ind paa Forslaget, og det blev bestemt, at hun skulde begynde sin Virksomhed d. 1. September 1891.

I sine tre sidste Leveaar drog hun nu omkring som Vandrelærerinde i Sundeved, paa Broagerland, i Tønder-Eggen og Ballum-Eggen, i sin Hjemegn, og tilsidst i Rødding og Omegn. „Allevegne var hun den ydmyge Tjenerinde, der ikke holdt sig for god til noget Arbejde, der ikke oversteg hendes Kræfter. Der var Glæde, hvor hun kom til Huse, og Savn, naar hun drog bort.“

Efter Bestemmelsen tog hun fat paa sin Gerning i Sundeved d. 1. September 1891. Under 30. September giver hun i et Brev fra Dybbøl Mejeri en fornøjelig Beskrivelse af sin Dagsgerning, som vi ikke skulde undlade at anføre:

„For det første sørger jeg for at faa at vide, hvor Fejekost, Støveklud, Blankbørster og den Slags Ting er, saa jeg om Morgen selv kan gøre i Stand i mit Værelse og være min egen Kammerpige. Derefter gaar jeg i Spisekammeret og ser til at faa mig lidt at spise, da jeg naturligvis kommer for sent op til at være med ved det store Bord, som her er meget tidligt paa Færde. — Formiddagstimerne bruger jeg da til Læsning paa de Ting, jeg skal fortælle for Børnene. Disse er her store og godt begavede og kan tage imod meget, ja gør det med stor Lyst og Interesse, dels skriver jeg lidt eller hvad andet, jeg har at gøre i den Retning. — Efter Middag sætter jeg mig ind i Dagligstuen og syer paa, hvad Husmoderen ønsker min Hjælp til, idet jeg saa samtidig har en rolig Time sammen med Fa-

milien og kan tale med dem under Arbejdet. — Kl. 4 kommer Børnene fra Skole, og naar Mellemmaden er fortæret, følges vi ad ud i Marken, hvor den største Dreng passer Køerne. Han har ventet os med Længsel, og nu lukker jeg saa op for mit Forraad af Danmarks Historie, eller hvad jeg nu har til dem. — — Køerne er ganske skikkelige og fuldstændig med i Forstaaelsen af, at her gælder det at være rolig. — Ved Solnedgang driver vi Køerne hjem, og saa gaar vi ind i Køkkenet og faar vor Boghvedegrød. Naar saa Lampen derefter er tændt, kommer Landkortet frem eller Skrivetøjet, Oplæsning, Sang eller hvad vi nu synes, det skal være. — Er der Ro til det, foregaar det i Dagligstuen, men er der Forstyrrelse af Fremmede eller saadant, saa gaar vi op i mit Værelse, hvilket vi egentlig helst vil paa Børnenes saa vel som paa min Side, men jeg mener, det er rigtigst at være i Dagligstuen saa meget som muligt for at vænne til med, at det maa være en dagligdags Gerning med den Undervisning. — — Til Slutning maa eller skal der et Eventyr eller to til; en anden Fortælling kan ogsaa nok gaa, men den maa ikke læses, den skal fortælles, ellers er det ikke rigtig til Pas. — Da Landkortet nu ogsaa er ledsaget af Fortælling hele Tiden, saa kan Du godt tro, at naar jeg Kl. 9 er færdig, saa er jeg saa godt træet, som nogen Lærerinde i en regelret Skole kan blive det, for man er jo egentlig halvtræt paa den Tid af Dagen, jeg begynder min egentlige Gerning. — Det, der bærer over Trætheden, er Børnenes Lyst til at „lege Skole“.

Onsdag og Lørdag har vi jo hele Eftermiddagen til vor Raadighed. — — Bare det må blive ved at gaa la Aar efter Aar, saa er jeg glad for min Stilling, hvor vandrende den end er.“

Fra Dybbøl drog hun 1. Oktober til Nybøl for at optage en Gerning der, og endnu inden Jul havde hun paa lignende Maade arbejdet i seks forskellige Hjem paa Broagerland.

Juleferien tilbragte hun i sit Barndomshjem, og efter Nytaar 1892 tog hun paany fat i Sundeved, hvor hun denne Gang opholdt sig i længere Tid i forskellige Hjem. Men nu begyndte Autoriteterne at røre paa sig. Det kom hende ikke overraskende; hun havde længe ventet det og stadig arbejdet som med et Damoklessværd over Hovedet. Hun blev stævnet i Forhør, hvor hun maatte gøre omstændelig Rede for sin hele Færd. Men hun fik kun en Mulkt, fordi hun ikke havde meldt sig hos Kommuneforstanderen, hvilket hun nu for Fremtiden maatte gøre, baade melde sig ind og ud og faa Afgangsbevis efter alle Regler. Senere fik hun skriftlig Ordre til at møde hos Amtsforsanderen. Men Uvejret drev dog over denne Gang. Noget Forbud mod at undervise fik hun ikke.

Efter Sommerferien 1892 forlagde hun sin Virksomhed til Bovlund-Eggen. Her havde Casper Jensen, Vandrelærervirksomhedens mandlige Repræsentant, tidligere virket, men hans Virksomhed var bleven forbudt. Nu blev det bestemt, at han og Henriette Gubi skulde bytte Plads, saaledes at han tog til Sundeved, hvor der

endnu intet Forbud forelaa, medens hun skulde optage Gerningen her, idet man haabede, at hun kunde være heldigere end sin Forgænger.¹⁾

Om sin Virksomhed herude skriver hun under 5te Oktober i et Brev fra Gestrup ved Toftlund: „Nu er jeg saa paa selve Valpladsen, og nu faar vi se, hvad det vil blive til. — Folk er meget glade ved, at Arbejdet tages op igen her paa Egnen, hvor det jo blev forbudt for Casper Jensen i Fjor. Jeg boer hos Chr. Lund, hvis Kone er saa venlig og flink og har saa meget i Sinde med, at jeg ogsaa kommer ind i de smaa Hjem. Jeg kan godt blive boende her, mens jeg underviser andres Børn. — tænker nu paa at tage 2 Familiers Børn ad Gangen, paa den Maade, at jeg deler Tiden imellem dem, saadan at jeg først fortæller noget for den ene Søskendeflok og sætter dem saa i Gang med noget Skrivearbejde, mens jeg gaar til et andet Hjem og begynder paa lignende Maade. Saa kan vi faa flere Hjem med, og det er rarere at have de Børn i Arbejde ogsaa hele Tiden, hvor jeg skal bo, samtidig med at det er i Gang i de

¹⁾ Casper Jensen var født d. 13. August 1858 paa Gjerup Mark i Daler Sogn ved Møgeltønder. Faderen var Kaadner, og begge Forældrene stammede fra Fæstebønder under Godset Trøjborg i de saakaldte blandede Distrikter (Enklaver). Efter at have besøgt den hjemlige Almueskole blev han konfirmeret i Foraaret 1874 og derefter en Tidlang privat undervist. I 1875 blev han Andenlærer i Bredebro, og efter at være bleven prøvet af Provst Carstens i Tønder, blev han ansat som Lærer i Apterp (blandet Distriktskole) fra 1876 til 78. I Vinteren 1878—79 besøgte han

mindre Hjem. — Vi skal nu i Dag prøve paa, hvordan det vil gaa.“

Casper Jensen fik imidlertid ogsaa Forbud mod at undervise i Sottrup og Nybøl Amtsdistrikt, ligesom han havde faaet det i Bovlund-Eggen, og hvis man havde tænkt, at Henriette Gubi skulde slippe lettere, blev det en Skuffelse.

I et Brev fra Gestrup, dateret 7. December, fortæller hun i den Henseende sin Lidelseshistorie: „Jeg fik for 3 Uger siden en Stævning til Toftlund og kom derefter op til en Tysker, der var saa vred som en Tysker. Det blev et Forhør paa henvend et Par Timer om et og det samme. — Han vilde true mig til at holde op med at undervise, og jeg vilde ikke tage imod Trudselen, men forlagte en Retskendelse, idet jeg henviste til Myndighederne paa Sundeved, som ikke havde lagt mig nogen Hindring i Vejen, efter at jeg fulgte den Orden at melde mig ind hos Kommuneforstanderen. Det var en slem Historie for ham med det Aar i Sundeved, og værre blev det, da han spurgte mig, hvor

Askov udvidede Højskole, og var dernæst fra 1879—82 Privatlærer i Gestrup, Agerskov Sogn. Fra 1882—83 var han Huslærer hos Hr. T. Noes paa Nørsøllergaard i Vejrum Sogn ved Holstebro, besøgte igen Askov fra 1883—84 og blev paany Lærer paa Nørsøllergaard for et større Børneantal fra 1884—86. I Aarene 1886—90 var han Friskolelærer og Kirkesanger ved Valgmenighedskirken i Holstebro. Nu var han vendt tilbage til Sønderjylland for at bevare sin preussiske Borgerret og optog saa en Gerning som Vandrelærer i sit Hjemland.

paa Sundeved, jeg havde været, og jeg dertil maatte svare i Følge Sandheden: 14 á 15 Steder. Da gik det ud over den ulykkelige Protokol, der fik adskillige Rusk under Udtryk som: verdammte Verhåltuisse o. l., mens jeg maatte bide mig i Læben for ikke at begaa den Taktløshed at le af Hr. Gefærligheden.

— Dansk Undersaat var jeg nu heller ikke den bitterste Smule, og da han bruste op imod mig med Spørgsmaal som: „Hvorfor tager De ikke til Danmark med Deres Dansk?“ svarede jeg: „Jo, fordi jeg er født her, har hjemme her og vil blive her!“ — Saadan fortsattes som sagt Forhøret i et Par Timer, om igen og om igen med de mest grinagtige smaadetaillerede Angreb, Spørgsmaal og Trudsler. — Blandt andet sagde han til mig, at hvis jeg gik hen og forputtede mig eller rejste væk, saa kunde jeg være vis paa, at Gendarmen kom og søgte om mig, hvortil jeg gentog, at jeg jo netop ikke havde i Sinde at rejse væk. Tværtimod, jeg skulde nok blive. Om jeg ikke vidste, at det var bleven forbudt Lærer Jensen i Fjor? — Jo, det vidste jeg nok. — Om det saa ikke ogsaa kunde være et Forbud for mig? — Nej, det kunde jeg ikke indse, naar jeg saa uhindret selv havde rejst i over et Aar under samme Forhold. — „Men for Fremtiden skal det koste 60 Mark for hver Gang, De prøver derpaa.“ — Det kan jeg ikke tage Hensyn til, før jeg har en Retskendelse for det. — „De behøver ikke at kyse mig med at pudse Politiet paa mig,“ foer det saa ud af ham. — Nej, det

tror jeg ikke, men kun at Loven er lige for os begge. —

Vi kom saa ikke videre; men tre Dage efter modtog jeg et skriftligt Forbud fra Amtsforsnderen, hvori der henvistes til en Bestemmelse fra Landraaden.

Jeg *skal* imidlertid desuagtet blive ved at undervise, og derfor har jeg hver Dag ventet en Gendarm eller en skriftlig Ordre til paany at komme i Forhør, som vil have et Mulktmandat i Følge, hvilket jeg saa skal gøre Indsigelse imod, og saa er vi for Amtsretten, som vi ønsker det, og hvor vi sikkert vente at vinde Sejer.

Det mærkelige er kun, at det varer saa længe, før man hører fra dem igen. — Man kunde næsten tro, han er bleven ked af Sagen, før den er til Ende. Forleden var Landraaden i Toftlund, og da havde vi tænkt, der kom en Slutningsakt efter dette, men det kommer an paa, om han ikke ved at se Protokollen er kommen i Tanker om, at det er alt for privat en Sag, til at de kan gøre os noget. — Er dette Tilfældet, saa er Sagen jo vundet med det samme, men vi vilde hellere haft den ført rigtig igennem for Eftertidens Skyld. Naar der er kommen flere Lærerinder, hvad der stærkt er tænkt paa efter Nytaar, saa kan jo en hvilken som helst Amtsforsnder spille op med den samme Komædie med de ny Kræfter, og det har dog altid noget ubehageligt ved sig. — Derfor, gid de bare vilde komme én af Dagene og hente mig til Fortsættelsen, nu er jeg saa hjemme i det, er vant til at staa baade for Krydsild og Bomber og Granater, og jeg har et godt Pandser i den faste Overbevisning, at

det er en lovlig Sag, og at vi nok skal vinde. — Saa bliver det velsignet, naar først det Spørgsmaal rigtig er klaret, for der er fler og fler, der møder os med Trang til at faa Hjælp, og vi faar Plads til mange flere Kræfter med Tiden.“

Imidlertid gik Retssagen fra Toftlund sin Gang, og snart kom der igen et Forbud. Nu klagede Forældrene, men indtil det endelige Svar kom fra Berlin, maatte Hjemmeundervisningen indstilles.

Indtil videre drog Henriette Gubi saa forskellige Steder hen, hvor der endnu intet Forbud forelaa. Af et af hendes Breve fremgaar det, at hun omkring 1. Maj 1893 har opholdt sig i Ballum. Men her synes hun ikke at have følt sig rigtig tilfreds, og hendes Brev aander ikke den samme Glæde som ellers: „Jeg er for Tiden kommen paa de tørre Græsgange, og det er endda saa nær ved Marsklandet og Vesterhavet,“ skriver hun. „Her er grumme faa, der endnu har Forstaaelsen af den Fare, der truer vort Modersmaal, og derfor grumme faa, der mener at have Brug for saadanne Folk som mig.“

Hendes Ophold i Ballum blev da ogsaa kun af kort Varighed.

Kort før Pinse — som det Aar indtraf 21. Maj — fik hun Anmodning fra et Par Familier i Broager om at komme derned, fordi Børnene i 4 Uger var fri for Skolen paa Grund af Mæslinger, en Anmodning, hun med Glæde efterkom. Hernede forelaa der jo endnu ikke noget Forbud mod Hjemmeundervisningen.

Om dette Ophold i Broager skriver hun i et af sine Breve: „Jeg læste uforstyrret de hele Dage, først nogle Timer det ene Sted, saa Resten af Dagen i det andet Hjem. Der var en god Flok begge Steder, og det gik for fulde Sejl, da vi kunde begynde med friske Kræfter fra Morgenstunden af.

Det er den strengeste Tid, jeg har haft, men dog tillige den dejligste. — Da jeg saa stod rejsefærdig i det ene Hjem til at tage herhjem igen, kom Gendarmen i det andet og spurgte efter mig, men jeg var jo rejst, sagde man. — Det var jeg jo ogsaa, men at det kun var ind til Naboen, tav man jo med, for der blev ikke spurgt, hvor jeg var rejst hen. —

Dagen efter, da jeg virkelig var rejst hjemefter, kom Gendarmen igen og spurgte om min Adresse. — Saa fik han den, for Kommuneforstanderen havde nok forsømt at skrive mig ind i Protokollen, men det faar være hans Sag, mine Papirer er rene.

Jeg kan rigtignok sige, jeg er under offentlig Opsyn, ja endog er en Person, der er *straffet*, staar der i Protokollen. Det er jo Mulkterne, dermed menes, men det lyder saa morsomt, naar jeg i Forhørene skal op med, hvor mange Gange jeg før har været *straffet*?

Men nu skete det mærkelige, at hun udendvidere paa ny optog en Virksomhed i Toftlund Amtsdistrikt, hvor hun for kort Tid siden havde faaet Forbud, som endnu ikke var hævet. Sammenhængen hermed kan ses af et Brev af 13. Juli fra hendes Hjem i Jersdal:

„Som I maaske véd,“ skriver hun til sine Venner, „fik

jeg for en Tid siden Brev fra Landraaden, hvori han tilstaar, at det *ikke er ulovligt* at undervise, men enhver, som ved Undervisningen søgte sit *Erhverv*, skulde have *Skoleinspektørens Tilladelse*, og da jeg fik Kost og Forplejning i de Hjem, jeg boede i, mens jeg læste med Børnene, saa var dette et Erhverv, og følgelig henviste han mig til Skoleinspektøren, der jo paa Forhaand er det samme som at lade os slaa ihjel af ham.

Men af Landraadens Brev drog vi den Lære, at en Person, der ikke en Gang fik Kosten for Undervisningen, frit kan tumle sig med Børnene i Fritiden. — Dette skal nu prøves af, og saa skal jeg tage Ophold i mit tidligere Hjem og *herfra gaa ud*, saa vidt jeg kan naa. — Jeg faar saa Kosten hos min Broder og *erhverver* den ved at passe hans Hus og malke hans Køer om Formiddagen. — Om Eftermiddagen har Børnene i Bevtøft helt fri, saa har jeg to Hjem ad Gangen, og læser først det ene Sted, saa det andet. — Det tager Tiden fra 2 til 9, da jeg har en god Fjerdingvej at gaa. — Nu venter jeg jo stadig en extra Indbydelse fra min gode Ven — Amtsforsøgeren i Toftlund, der vil være knagende gal i Hovedet, men han faar saa Landraadens Brev, som jo dog ikke vil være saa ganske let at fordøje, omend han vil knuse det, saa godt han formaar. — De skal naturligvis nok faa det drejet rundt ogsaa, men imidlertid har jeg faaet Lov til at læse med endnu flere Børn, og endelig faar vi vel saa den endelige Afgørelse fra Regeringen, saa vi véd, hvordan vi er stil-

lede, og kommer den med Afslag, saa er det jo først Skudsmaalsbogen skal i Gang.“¹⁾)

Sidst paa Aaret fra Oktober til Jul 1893 foretog hun „et Strejftog“, som hun kalder det i et af sine Breve, ind i Slogs Herred (Jejsing og Rødkjær). Med stor Begejstring udtaler hun sig om Forholdene herude, i hvor vel hun ogsaa her paadrog sig et Forbud. Det var anderledes end i Ballum. „Du kan tro,“ skriver hun til en Veninde, „jeg kom paa min rette Hylde, der er baade smaa og *store* Børn, som havde godt af at mærke et lille Pust fra Egne, hvor Luften er mere ren, end man just kan sige, den er hos dem. — —

Der er mange store Tyskere dernede, og de Danske har siddet en Del kuet af dem, ogsaa en Del i Dvale af Mangel paa Næring nord fra. — Studehandelen i Tønder og Husum er just ikke det bedste Middel for Aandslivet.

Men nu i de sidste Aar har Foreningslivet hernede ogsaa haft sine Virkninger ud i de Egne, og de vaagner og er med. — Der er næppe noget Sted i Sønderjylland, hvor den blaa Sangbog saa trofast følger med til „Aftensæde“ hos Slægt og Venner, som Tilfældet var dernede.

¹⁾ Meningen hermed er denne, at naar hun ikke længere kunde naa frem paa anden Maade, saa vilde hun have sig en Skudsmaalsbog og saa tage sig Tjeneste paa en Maaned ad Gangen i de forskellige Hjem. Saa maatte hun da kunne faa Lov til at leve sammen med Børnene i deres Fritid og hjælpe Hjemmeundervisningen frem, mente hun.

Sangen har sin gyldne Barndomstid med al Friskhed og Nyhed over sig. Jeg sang mig hæs hver Aften, for jeg skulde lære dem Melodier.

Da saa Politiet ogsaa der kom og satte en Stopper for min Undervisning, ja saa sang vi endnu mere, for saa hed det: „Nej, forbyde os at have hende, kan de da ikke, og kan Børnene nu ikke faa Gavn af det, saa kan vi, saa gaa vi nu sammen om Aftenen og faar ud af det, hvad godt vi kan.“

Og saa gik det med smaa Møder med Oplæsning, Sang og Fortælling, snart her og snart der, Aften efter Aften, en Del af de samme Folk som den faste Stok, men stadig lidt ny til. — Det var min rigeste Tid paa mit Rejselivs Omraade, fordi jeg mærkede saadan en forunderlig Rejsning hos de Folk.“

„Strejftøget“ til Slogsherred tog stærkt paa Henriette Gubis Kræfter, hun kom træt, overanstrengt og nervøs hjem til Julen; men hendes Moders omhyggelige Pleje hjalp hende, saa hun snart kom til Hægterne igen, som man siger, og var rede til at begynde forfra..

I Begyndelsen af det nye Aar 1894 maatte hun dog først en Tur til Aarhus for at konsulere sin Øjenlæge, og samtidig benyttede hun Lejligheden til at aflægge et Besøg hos sine Venner i Mygind Præstegaard. Da hun kom tilbage, drog hun til Broagerland igen. „Der er endnu en lille Krog“ — skriver hun i et Brev — „hvor jeg kan være som Lærerinde, saalænge det varer! Endnu har vi intet hørt fra Berlin om Sagen.“

Samme Aar ved Paasketid holdt hun sit Indtog i

Rødding-Eggen, hvor Farvandet endnu var rent for Forbud og Mulkter. Her blev hun modtaget med glad Forventning, og Opholdet her, som blev Slutstenen paa hendes Lærerindegerning, blev ikke det mindst kære for hende.

I et Brev fra Rødding skriver hun blandt andet: „— — Mindst skulde jeg kalde min Stilling streng i denne Tid, da det er lykkedes mig at komme rigtig ind her hos Mennesker, jeg tør kalde store Børn, som det er en Velsignelse at leve lidt sammen med paa Hjærtens Grund, for der er Hjærtegrund her i Huset, det er vist. Jeg har nu vundet deres Tillid, det mærker jeg, og jeg kan ikke sige Eder, hvor glad jeg er ved det. Det hjælper paa saa meget andet.“

Det er højst rimeligt, at et Forbud ogsaa vilde have naaet hende her i Rødding-Eggen, men det blev hun ved Forholdenes Magt forskaanet for. Fra Rødding tog hun til Nabobyen Hjerting, og herfra var det hendes Agt, at hun vilde have været med til den store Fest paa Skamlingsbanken d. 4de Juli 1894 — Halvhundredaars-Mindefesten for den berømte Skamlingsfest i 1844 — men det blev der ikke noget af. Aftenen før tog hun til Københoved for derfra næste Morgen at faa Følgeskab til Skamlingsturen. Men i Stedet for at komme med, blev hun heftig syg og maatte gaa til Sengs. En Læge blev tilkaldt, og da hun efter hans Mening havde Tyfus og at Sygdommen vilde blive langvarig, blev hun efter Lægens Forslag indlagt paa Sygehuset i Gram,

hvor det dog viste sig, at det ikke var Tyfus, men Tuberkler paa Hjernen, hun led af.

Hendes Sygdom var smertefuld, men blev heldigvis ikke langvarig. Lørdag Eftermiddag d. 14. Juli drog hun sit sidste Suk.

„Det gaar til Døden, og jeg er færdig, ikke ved mine Gerninger, men ved Guds Gerning,“ havde hun sagt til sin Moder og en kær Veninde, der var nærværende. Hendes Moder hørte hende synge saa vidunderlig klart som ingensinde før: „Nu vaagner Blomsten af Dvale,“ og sidst hørte hun hende synge:

„Henspred over Dal og Høje
Dit Stjerneklædebons Flig,
Saa lukker vi trygt vort Øje
Og slumrer sødt hos Dig.“

Fra Gram Sygehus blev hendes Kiste ført til Bevtøft Kirke, og nogle Dage senere (18. Juli) blev hendes Støv bragt til Hvile i Familiegravstedet paa Bevtøft Kirkegaard.

Stor var Sorgen i mangfoldige danske Hjem i Sønderjylland, da Budskabet om Henriette Gubis Død bredte sig blandt Befolkningen, og det viste sig ret ved hendes Jordefærd, hvor mange Venner hun havde vundet sig ved sin trofaste og opofrende Gerning. Et Væld af Kranse med Hilsen og Tak fra Børn og Voksne i de mange Hjem, hvor hun havde virket, dækkede hendes

Kiste, tilligemed Kranse fra „Den nordslesvigske Skoleforening“ og fra „Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig“ som et Taknemmelighedsudtryk for, hvad hun havde virket for den danske Sag i Sønderjylland. Og i store Skarer samledes Folk om hendes Grav for at bevise hende den sidste Ære, ikke blot Slægt og Venner fra den nærmeste Omegn, men ogsaa langvejs fra kom Vogn efter Vogn, eller fra Stationerne i Vojens eller Jersdal, med Venner og Husfæller fra de mange Hjem, hvor hun havde haft sin Gang, saa det kunde kendes og mærkes, at det ikke var en hel almindelig Kvinde, hvis Støv stedtes til Hvile.

Tilstede ved Begravelsen var ogsaa to af de sønderjydske Frimenighedspræster, Lycke fra Rødding og Poulsen fra Bovlund, men ingen af dem maatte tale i en preussisk Statskirke eller paa dens Kirkegaard. Kun Sognepræsten i Bevtoft holdt Tale ved hendes Kiste, og skønt han nævnede hendes „store Gerning“, havde Folk dog paa Fornemmelsen, at den i hans Øjne næppe var saa stor eller værd at paaskønne.

Efter Talen spurgte Præsten hendes Moder, om der var nogen bestemt Salme, hun særligt kunde ønske at faa afsunget, hvortil hun svarede, at hendes Datters Yndlingssalme havde været Salmen: „Jeg lever og véd hvorlænge fuldtrøst“, og nu lød denne Ingemanns herlige Salme med en sjælden Kraft og Inderlighed fra den store Forsamling. Det blev vist for de fleste det mest gribende Øjeblik under hele Jordefærden.

Paa hendes Grav har Venner senere rejst „Danne-

kvinden Henriette Gubi" en Mindesten, der foruden hendes Navn og hendes Fødsels- og Dødsaar og Dag bærer følgende Indskrift:

Mellem Børn og Barnesjæle
Af vor Moders Kuld
Være hendes Eftermæle:
„Hun var tro som Guld.“

Et Aarstid efter hendes Død blev Vandrelærervirksomheden forbudt af de preussiske Myndigheder. Men den Sorg blev hun skaanet for: at se sig sin kæreste Virksomhed berøvet.
